

بررسی میزان دستیابی دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی مشهد به اهداف برنامه درس اصول و مهارت‌های پرستاری

محمد مجلی^۱، بهروز مهram^۲

چکیده

مقدمه: پرستاری حرفه‌ای است که بر روی کمک به افراد برای دستیابی به حداکثر سلامتی تأکید دارد. آموزش پرستاری، زیربنایی برای تأمین نیروی انسانی کارآمد به منظور رفع نیاز جامعه است. تربیت دانش‌آموختگانی با کفایت هدف این آموزش است. برای اطمینان از دستیابی به این هدف، نیاز به بازخورد نتایج آموزش از فراگیران، دانش‌آموختگان و گیرندگان مراقبت بهداشتی دارد. بدین منظور این پژوهش روی فراگیران پرستاری که درس اصول و مهارت‌های پرستاری را گذرانده‌اند انجام گردید تا از حصول به اهداف برنامه این درس اطلاع حاصل گردد.

روش: برای سنجش حیطه شناختی با توجه به اهداف و سرفصل درس اصول و فنون سؤالات چهار گزینه‌ای انتخاب گردید. برای سنجش حیطه روانی حرکتی مهارت‌های مورد نظر لیست گردید و مطابق مقیاس لیکرت در طیفی از عدم تسلط تا تسلط کامل تنظیم گردید. تا براساس خودارزیابی دانشجویان به سؤالات فوق پاسخ دهند. برای سنجش حیطه عاطفی به تهیه پرسشنامه نگرش سنج اقدام گردید. روایی پرسشنامه‌های فوق براساس روایی محتوا صورت گرفت و برای پایایی از ضریب آلفا کرونباخ استفاده گردید. داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS v.11.5 گردید و به صورت توصیفی تحلیل گردید.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که در حیطه شناختی (۶۸/۲٪)، عاطفی (۷۱/۴٪) و روانی حرکتی (۵۲/۴٪) وضعیت نسبتاً مطلوب بوده است. هیچ یک از افراد از نظر شناختی و روانی حرکتی در سطح نامطلوب قرار نداشته‌اند. و از نظر عاطفی هیچ یک از افراد در سطح مطلوب قرار نداشته‌اند.

نتیجه‌گیری: پیشنهاد می‌شود با نظرخواهی از دانشجویان که صاحبان اصلی فرآیند آموزش می‌باشند و با توجه به نیازهای آنان برنامه‌های درسی تنظیم گردد تا از نظر عاطفی نیز آمادگی ورود به کار را پیدا کنند. و همچنین فرصت‌هایی برای ارتقای آگاهی و مهارت‌های آنان فراهم گردد تا به سمت وضعیت مطلوب ارتقا پیدا کنند.

کلید واژه‌ها: اصول و مهارت‌های پرستاری، ارزیابی، دانشجویان پرستاری

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۱/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۸/۶

۱ - دانشجوی دکتری پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی مشهد و مربی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گناباد، گناباد، ایران (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیکی: mojallim871@mums.ac.ir

۲ - دانشیار دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

مقدمه

مقصود از ارزشیابی استفاده از تجربه به منظور بهبود بخشیدن به اقدامات آینده است. ارزشیابی به مثابه یک تخصص است و با این امر سرو کار دارد که ارزش، کیفیت و اهمیت، میزان، درجه و یا شرایط پدیده‌ها را مورد آزمایش و قضاوت قرار دهد. به مثابه یک زمینه تخصصی، ارزشیابی را می‌توان فرآیندی دانست که با گردآوری و استفاده از اطلاعات برای اتخاذ تصمیمات در مورد برنامه‌های آموزشی سروکار دارد. ارزشیابی فعالیتی است که ماهیت آن آموزشی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. از این رو به کمک ارزشیابی باید مقایسه‌ای میان اهداف ضمنی و بیان شده کشور از یک سو و نتایج مورد انتظار و نتایج پیش‌بینی نشده از سوی دیگر به عمل آورد (۱۱).

با استفاده از الگوهای هدف‌گرا میزان نیل به هدف‌های یک برنامه مورد قضاوت قرار می‌گیرد. Tayler از جمله صاحب‌نظرانی است که در کاربرد این الگو پیشقدم بوده است. وی عقیده دارد که برای طراحی و اجرای ارزیابی آموزشی یک برنامه ابتدا باید هدف‌های برنامه را مشخص کرد. این هدف‌ها را می‌توان از طریق منبع یادگیرنده، جامعه و متخصصان (یا دانش مربوط به ماده درسی) به دست آورد. سپس آن‌ها را به صورت قابل اندازه‌گیری بیان کرد. و سرانجام در پایان اجرای برنامه درسی، پیشرفت یادگیرنده را نسبت به هدف‌های بیان شده سنجید (۱۲).

رفتار ورودی یا هدف ورودی به آمادگی‌های فرد برای یادگیری هدف‌های آموزشی (نهایی یا بین راه) اشاره می‌کند. یعنی آنچه یادگیرنده قبلاً آموخته که برای مطالب تازه پیشنیاز محسوب می‌شود. و همچنین کلیه تجارب مثبت و منفی حاصل از آموخته‌های قبلی او را که بر یادگیری مطلب تازه مؤثرند، رفتارهای ورودی او می‌نامیم. علت نام‌گذاری این آمادگی به رفتار ورودی آن است که یادگیرنده در روز نخست یادگیری موضوع تازه، با آن آمادگی وارد کلاس درس می‌شود (۱۳).

با توجه به این که هدف درس اصول و مهارت‌های پرستاری که در دانشکده‌های پرستاری تدریس می‌شود رسیدن به دانش، مهارت و آمادگی لازم برای ورود به عرصه بالینی است پژوهشگر درصدد برآمد که میزان نیل به این هدف را در ۳ حیطه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی بررسی نماید.

پرستاری یک حرفه است که روی کمک به افراد، خانواده‌ها و اجتماعات در دستیابی، حفظ و بهبود حداکثر سلامتی تأکید دارد. تعریف‌های جدید از پرستاری، آن را به عنوان یک علم و یک هنر توصیف کرده که روی ارتقای کیفیت زندگی افراد و خانواده‌ها در تمام دوره زندگی از تولد تا انتهای زندگی تأکید دارد (۱). پرستاری محافظت، ارتقا و به حداکثر رساندن سلامتی و توانایی‌ها به منظور تخفیف آلام و رنج‌های ناشی از تشخیص و درمان بیماری‌ها است و از طریق مراقبت، افراد، خانواده‌ها، اجتماعات و جمعیت‌ها را حمایت می‌کند (۲).

آموزش پرستاری، زیربنایی برای تأمین نیروی انسانی کارآمد به منظور رفع نیاز جامعه است (۳). تربیت دانش‌آموختگان با کفایت، ضروری و هدف آموزش پرستاری است. برای اطمینان از دستیابی به این هدف، نیاز به دریافت بازخورد نتایج آموزش از فراگیران، دانش‌آموختگان و گیرندگان مراقبت‌های بهداشتی در جامعه است و مستلزم به‌کارگیری روش‌ها و استفاده از ابزارهایی است که قادر به تعیین سطح مهارت باشند (۵۴).

نیمی از جنبه‌های مهم و حساس در شکل‌دهی توانمندی حرفه‌ای پرستاری، آموزش بالینی است. تقریباً ۵۰٪ زمان صرف شده در دانشکده‌های پرستاری صرف آموزش در زمینه‌های بالینی می‌شود (۶).

تجربه یادگیری بالینی یک قسمت اساسی و تعاملی از آموزش پرستاری است. که فرصتی را برای دانشجویان پرستاری فراهم کرده که با دانش و مهارت‌های حرفه‌ای آشنا شده تا بدانند چگونه در موقعیت‌های حرفه‌ای عمل کنند (۷). یکی از بهترین روش‌هایی که برای تعیین دانش و مهارت بالینی استفاده می‌گردد «خودارزیابی» است. زیرا فراگیر منبعی آشکار برای گردآوری اطلاعات درباره خود است و به جز او، هیچکس دیگر دیدگاه بی‌پرده و مستمری از او ندارد (۹۰۸).

نظر دانش‌آموختگان پرستاری در مورد خودشان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که موجب شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های آموزش پرستاری و همچنین منابع و آموزش‌دهندگان خواهد شد. رفع نواقص، توسعه حرفه‌ای را به دنبال داشته و برای ارتقا و بهتر شدن کیفیت خدمات آموزشی و بالینی فرصتی را فراهم می‌سازد (۱۰).

روش مطالعه

قرار گرفت. پس از جمع‌آوری داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS v.11.5 شده و تجزیه و تحلیل آماری انجام گردید.

برای سنجش حیطة عاطفی به تهیه پرسشنامه نگرش سنج اقدام گردید. بدین ترتیب که ابتدا از دانشجویانی که این درس را به صورت تئوری و نظری گذرانده بودند، درخواست گردید که در یکی دو جمله نظرات خودشان را راجع به دانش و مهارت‌هایی که در این درس فرا گرفته‌اند بنویسند. سپس براساس نظرات آنان گویه‌هایی تهیه گردید. و براساس آن پرسشنامه‌ای براساس مقیاس نگرش سنج لیکرت در طیفی از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق تنظیم گردید. برای سنجش روایی، این پرسشنامه در اختیار ۱۰ نفر از اساتید فن قرار گرفت تا در مورد تناسب سؤالات با سنجش اهداف مورد نظر از صفر تا ۱۰ نمره بدهند. بعد سؤالاتی را که بیشترین نمره لازم را کسب کرده بودند انتخاب و بقیه حذف گردیدند. سپس پرسشنامه فوق در اختیار دانشجویانی که واحد اصول و مهارت‌های پرستاری را به صورت نظری و عملی گذرانده بودند، قرار گرفت تا به سؤالات پرسشنامه پاسخ گویند. داده‌های به دست آمده وارد نرم‌افزار SPSS v.11.5 شده و تجزیه و تحلیل آماری انجام گردید. برای تعیین پایایی از پایایی آلفای کرونباخ استفاده گردید و ضریب بالای ۷۰٪ به دست آمد.

یافته‌ها

جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که نمرات بیشترین درصد دانشجویان (۶۸/۲٪) در حیطة شناختی نسبتاً مطلوب بوده است و نمره هیچ‌کدام از آن‌ها نامطلوب نبوده است.

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که نمرات بیشترین درصد دانشجویان (۵۲/۴٪) در حیطة مهارت نسبتاً مطلوب بوده است و نمره هیچ‌کدام از آن‌ها نامطلوب نبوده است.

جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که نمرات بیشترین درصد دانشجویان (۷۱/۴٪) در حیطة عاطفی نسبتاً مطلوب بوده است و نمره هیچ‌کدام از آن‌ها نامطلوب نبوده است.

این مطالعه از نوع توصیفی است که به منظور ارزیابی برنامه آموزشی درس اصول و مهارت‌های پرستاری که در دانشکده‌های پرستاری تدریس می‌شود در ۳ حیطة شناختی، روانی- حرکتی و عاطفی انجام گردید. ابزار بررسی شامل ۳ پرسشنامه پژوهشگر ساخته بود که برای ۳ حیطة فوق ساخته شد که توسط دانشجویانی که واحد فوق را در نیمسال دوم سال ۱۳۹۰-۱۳۸۹ گذرانده بودند پس از پایان کلاس‌های درس در اختیار آنان قرار داده شد تا آن را پر کنند. تعداد آنان ۲۱ نفر بود. روایی و پایایی سؤالات فوق و نوع پرسشنامه‌های تهیه شده به شرح ذیل می‌باشد. برای سنجش حیطة شناختی با توجه به اهداف و سرفصل درس اصول و مهارت‌های پرستاری و با مراجعه به منابع مربوطه سؤالات چهار گزینه‌ای انتخاب گردید. برای تعیین روایی پرسشنامه این سؤالات در اختیار ۱۰ نفر از اساتید فن قرار گرفت تا در مورد تناسب سؤالات با اهداف درس از صفر تا ۱۰ نمره بدهند. بعد سؤالات با میانگین نمره بالا انتخاب و بقیه سؤالات حذف گردید. سپس سؤالات فوق تکثیر و در اختیار دانشجویان مورد نظر قرار گرفت. داده‌های حاصل وارد نرم‌افزار SPSS v.11.5 شده و تجزیه و تحلیل آماری انجام گردید.

برای سنجش حیطة روانی حرکتی با مراجعه به سرفصل درس و اهداف درس مهارت‌های مورد نظر لیست گردید و مطابق مقیاس لیکرت در طیفی از عدم تسلط تا تسلط کامل تنظیم گردید. تا براساس خودارزیابی دانشجویان به سؤالات فوق پاسخ دهند. برای تعیین روایی پرسشنامه، لیست فوق در اختیار ۱۰ نفر از اساتید فن قرار گرفت تا مناسبیت آن را با اهداف مورد نظر چک کرده و در صورت لزوم گویه‌هایی را حذف یا اضافه کنند. بعد اصلاحات لازم بر طبق نظر آنان اصلاح گردید. و در نهایت چک لیست فوق در اختیار دانشجویان مورد نظر

جدول ۱ - فراوانی نمرات درس اصول و مهارت‌های پرستاری دانشجویان در حیطة شناختی

فراوانی		طبقه
تعداد	درصد	
۱۵	۶۸/۲	نسبتاً مطلوب
۷	۳۱/۸	مطلوب
۲۲	۱۰۰	جمع

جدول ۲- فراوانی نمرات درس اصول و مهارت‌های پرستاری دانشجویان در حیطه مهارت

فراوانی		طبقه
درصد	تعداد	
۵۲/۴	۱۱	نسبتاً مطلوب
۴۷/۶	۱۰	مطلوب
۱۰۰	۲۱	جمع

جدول ۳- فراوانی نمرات درس اصول و مهارت‌های پرستاری دانشجویان در حیطه عاطفی

فراوانی		طبقه
درصد	تعداد	
۲۸/۶	۸	نامطلوب
۷۱/۴	۲۰	نسبتاً مطلوب
۱۰۰	۲۸	جمع

پرستاری را با یک مطالعه کیفی بررسی کردند و نتیجه گرفتند که نقص ارتباطات در محیط آموزشی و نقص تعامل بین استاد و دانشجو در پایین بودن سطح انگیزه در بین مربیان و دانشجویان پرستاری است که از اصول اساسی برای یادگیری و آموزش هستند (۱۵).

نتیجه‌گیری

با توجه به این که درس اصول و مهارت‌های پرستاری از دروس پایه پرستاری محسوب می‌شود پیشنهاد می‌شود با به‌کارگیری رویکردهای نوین تدریس دانش نظری دانشجویان ارتقا یافته و مهارت‌های آنان با تمرین و تکرار بهبود یابد و برنامه درسی با توجه به نیازهای آنان تنظیم گردد تا از اطمینان لازم برای ورود به عرصه بالینی برخوردار گردند. تکرار این پژوهش با نمونه‌های بیشتر و در دانشگاه‌های دیگر نیز توصیه می‌شود.

تشکر و قدردانی

پژوهشگر مراتب تقدیر و تشکر خود را از گروه محترم اصول و فنون پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی مشهد به ویژه جناب آقای نوروزی مدیر محترم گروه که همکاری لازم را با این طرح داشتند اعلام می‌دارد.

بحث

یافته‌ها نشان می‌دهد که در حیطه شناختی وضعیت دانشجویان نسبتاً مطلوب بوده و در حیطه مهارت نیز که براساس خودارزیابی به دست آمده، وضعیت دانشجویان نسبتاً مطلوب بوده است. نصیریانی و همکاران نیز در مطالعه‌ای تحت عنوان «خودارزیابی دانش‌آموختگان پرستاری از کسب مهارت‌های بالینی در بخش‌های داخلی جراحی» نتیجه گرفتند که برنامه‌های آموزش رایج فرصت کافی برای ارتقای بهبود آگاهی و مهارت دانش‌آموختگان را تاحدی فراهم می‌سازد ولی کامل نیست. فراهم‌سازی فرصتی برای تمرین مهارت‌های مورد نیاز قبل از دانش‌آموختگی، برگزاری امتحانات بالینی دقیق از عملکرد دانش‌آموختگان در پایان دوره تحصیلی پیشنهاد می‌گردد (۱۴).

همچنین در حیطه عاطفی وضعیت نسبتاً مطلوب بوده، ولی وضعیت هیچ‌کدام از آنان در این حیطه مطلوب نبوده است. Chesser-Smyth نیز در مطالعه‌ای تحت عنوان «تجربیات زنده دانشجویان پرستاری از اولین برخورد بالینی» ۵ تم خودآگاهی، اعتماد، اضطراب، تسهیلات و مسایل حرفه‌ای را به دست آورد (۷). محمودی‌راد و همکاران نیز در مطالعه‌ای تجارب دانشجویان و مربیان پرستاری از درس اصول و فنون

منابع

- 1 - Fundamentalnursing. Difinition of nursing. 27.11.2010; Available from: <http://fundamentalnursing.com/>.
- 2 - Association AN. Nursing's social policy statement: the essence of the profession: Amer Nurses Assn; 2010.
- 3 - Bahrami Babaheydari T, Sedaghat S, Khezny S, Fakhrzadeh S. Assess clinical skills acquired by nursing professionals Abadan in 2003 graduated. Iranian J Med Educ. 2004; 10(1): 79-80.
- 4 - Lofmark A, Hannersjö S, Wikblad K. A summative evaluation of clinical competence: Students' and nurses' perceptions of inpatients' individual physical and emotional needs. Journal of advanced nursing. 1999; 29(4): 942-9.
- 5 - Scoles PV, Hawkins RE, Laduca A. Assessment of clinical skills in medical practice. Journal of Continuing Education in the Health Professions. 2003; 23(3): 182-90.
- 6 - Taleghani F, Rafiei GR. Surveying active time of clinical education of nursing student in university of medical sciences, Rafsanjan. Iranian Journal of Medical Education. 2002; 2(0): 55-.
- 7 - Chesser-Smyth PA. The lived experiences of general student nurses on their first clinical placement: A phenomenological study. Nurse education in Practice. 2005; 5(6): 320-7.
- 8 - Belar CD, Brown RA, Hersch LE, Hornyak LM, Rozensky RH, Sheridan EP, et al. Self-assessment in clinical health psychology: A model for ethical expansion of practice. 2003.
- 9 - Jordan S. From classroom theory to clinical practice: evaluating the impact of a post-registration course. Nurse Education Today. 1998; 18(4): 293-302.
- 10 - Jansen JJ, Tan LH, van der Vleuten CP, van Lwijk SJ, Rethans JJ, Grol RP. Assessment of competence in technical clinical skills of general practitioners. Med Educ. 1995; 29(3): 247-53.
- 11 - Education EotOoICMo. Discourses of evaluation in education. Tehran: Ministry of instruction and Education; 2000.
- 12 - Bazargan A. Educational Evaluation. Tehran: Organization of study and editor the human sciences book in university (samt); 2005.
- 13 - Saif A-A. Educational Psychology: psychology of learning and instruction. Tehran: Agah publishers; 2005.
- 14 - Nasiriani K, Farnia F, Salimi T, Shahbazi L, Motavasselian M. Nursing graduates' self-assessment of their clinical skills acquired in medical-surgical wards. Iranian Journal of Medical Education. 2006; 6(1): 93-100.
- 15 - Mahmudi Rad GH, Alhani F, Anushe N. Experience Of nursing students from fundamental of nursing: A qualitative study. Iranian Journal of Medical Education. 2009; 8(2): 293-302.

Assessment of students' achievement to the goals of the fundamental of nursing course

Mojalli¹ M (MSc.) - Mahram² B (Ph.D).

Introduction: Nursing as a profession focuses on the provision of help to people to achieve the maximum health. Nursing education is crucial to supply the necessary work force to meet the needs of the society through educating and training efficient graduates. To ensure the achievement to this goal, there is a need to provide feedbacks on the results of education. The purpose of this research was to assess the achievement of nursing students to the goals of the fundamental of nursing course.

Methods: To assess the cognitive domains related to of the course syllabus and objectives, multiple-choice questions were selected. To assess the psycho-motor domain, a set of skills using the Likert scale was devised. To assess the emotional domain, an attitudes' questionnaire was developed. A self-administered questionnaire was used for data gathering. Descriptive and inferential statistics was used for data analysis.

Results: It was shown that in the cognitive domain (68.2%), emotional domain (71.4%) and psycho-motor domain (52.4%), the students were in a relatively condition good. None of the students were in the bad condition in the psycho-motor and cognitive domains. In addition, none of them was in the very good condition in the emotional domain.

Conclusion: There is a need to the curriculum revision in order to meet students' emotional needs during education. Opportunities should be provided for students to improve their knowledge and skills to reach the desired educational condition.

Key words: Fundamental of nursing, assessment, nursing students

1 - Corresponding author: Ph.D Candidate in Nursing in School of Nursing and Midwifery of Mashhad and Faculty Member, Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Gonabad University of Medical Sciences, Gonabad, Iran

e-mail: mojallim871@mums.ac.ir

2 - Associate Professor, Department of Educational Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran